

ภูมิปัญญา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุพดี บุญยะประกักร

ภูมิปัญญา (Wisdom) คือ ความรู้
ความสามารถ ความเชื่อ ความสามารถทาง
พฤติกรรม และการแก้ไขปัญหาของมนุษย์

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom)
ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom)

คือ ความรู้ ประสบการณ์ชีวิตของ
ประชาชนในท้องถิ่นที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา
จากบรรพบุรุษ หรือสถาบันในชุมชน
(ครอบครัว ศาสนา ภูมิคุ้มกัน
ระบบการปกครอง การค้าขาย ฯลฯ)

ภูมิปัญญาไทย

คือ องค์ความรู้ในด้านต่างๆของการดำรงชีวิต
ของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์
ทั้งทางตรง และทางอ้อมตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาไทยกับการดำเนินชีวิต

คน + ธรรมชาติ ——— วิธีชีวิตในปัจจุบัน
สิ่งแวดล้อม ——— การบริหารจัดการองค์กร
การประกอบอาชีพ

คน + สังคม ——— อาชีพ ขนบธรรมเนียม
ประเพณี

ศิลปะ ภาษา วรรณกรรม
นันทนาการ
การสื่อสารต่าง ๆ

คน + สิ่งเหนือธรรมชาติ ———— สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ศาสนา
ความเชื่อ

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนด
ขอบข่ายของภูมิปัญญาไทย ไว้เป็น 10 สาขา คือ

- สาขานันทกรรม
- สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
- สาขาการแพทย์แผนไทย

• สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

• สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน

• สาขาสวัสดิการ

• สาขาศิลปกรรม

• สาขาการจัดการ

• สาขาภาษาและวัฒนธรรม

• สาขาศาสนาและประเพณี

ปัญหาสังคมไทย

- ขาดปัญหาในการโคจรองสิ่งดี — ชั่วโมงชีวิต
- เปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติมากเกินไปจนลืมวัฒนธรรมไทย ไม่ภูมิใจในวัฒนธรรมไทย ศักดิ์ศรีและความเป็นตัวของตัวเองค่อยหายไป
- ละทิ้งและขาดความเชื่อมั่นในภูมิปัญญาไทย
- ขาดการถ่ายทอดภูมิปัญญาไทย

ตัวอย่างภูมิปัญญาไทย

สังคมไทยในปัจจุบัน

- : เริงรีบ ทรากคร่า
- : เหน็ดเหนื่อย เมื่อยล้า

- : ความสัมพันธ์ในครอบครัว / ชุมชน ห่างเหิน
- : ผ่ากรชีวิตไว้กับแพทย์และยาของชาวตะวันตก
- : คนยากจนจะซื้อยา (ยาชุด ยาซอง ยาแก้ปวดลดไข้) กินเอง
- : ใช้ยามกินความจำเป็น เกิดการคือยา (ซื้อยามแก้ปวด ประมาณ 481 ล้านบาทต่อปี - สถิติปี 2519)

ตัวอย่างภูมิปัญญาไทย

การนวดไทย

สังคมไทยในอดีต

- คนไทยใช้การนวดช่วยคลายความปวดเมื่อย
มาตั้งแต่โบราณ
- การนวดไทยเป็นทั้งศาสตร์ และศิลป์
มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว
- มีการถ่ายทอดจาก : ญาติ -> ญาติ
: मित्र -> मित्र
: ครู -> กษัตริย์

จริยธรรมแห่งวิชาชีพการนวดไทย หมอนวดไทย พึ่งปฏิบัติดังนี้

- ซักยั้งถือสุขภาพและความปลอดภัย
ของผู้ป่วยและสาธารณสุขเป็นเป้าหมายสูงสุด
ซักประกอบวิชาชีพเต็มความสามารถของคน
โดยไม่คำนึงถึงฐานะ เชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา
สังคม หรือฉันทนาการเมือง

- ซักยึดมั่นในความซื่อสัตย์และรักษาไว้ซึ่ง
เกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ เคารพกฎหมายบ้านเมือง
- ซักห้องไม่ล่วงเกิน หรือล่วงลามผู้ป่วยด้วย
กาย วาจา ใจ ทางค่านกามารมณ์ และอื่น ๆ
- ซักห้องไม่หลอกลวงผู้ป่วย ไม่เปิดเผยความลับ
ของผู้ป่วย

- ต้องไม่คิดของมีนเมา ยาเสพติด หรือดื่มน้ำ
ในอบายมุขทั้งปวง
- ต้องศึกษาติดตามความรู้ และความก้าวหน้า
ของวิชาการนวดไทย เพื่อรักษาไว้ซึ่งสมรรถภาพ
ในการประกอบวิชาชีพให้อยู่ในมาตรฐาน
- ขกยงให้เกียรติ และเคารพศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน
ไม่ใช้อำนาจทับถมกัน ช่งเสริม และสนับสนุน
ผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกัน

- ซักห้องมีมรรยาทในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่
 - ก่อนนวด ควรชำระมจิให้เป็นสมาธิ
ระลึกคุณครูอาจารย์ การระผู้ป่วย ซักตามอาการ
คราววินิจฉัย แล้วจึงนวดตามแบบแผน
 - เวลานวดให้ห่างจากผู้ป่วยพอสมควร
ไม่ควรครอบหัวผู้ป่วย ถ้าไม่จำเป็น
 - อย่าหายใจรดหัวผู้ป่วย

- ในขณะที่ควรรวมตัวกันในการพูด ต้องสังเกตและซักถามอาการในขณะที่เป็นมือควรหยุด เมื่อผู้ป่วยบอกให้หยุด หรือเจ็บปวดทนไม่ได้
- ขณะพูด ห้ามรับประทานอาหาร หรือสิ่งใด ๆ
- รักษาความสะอาดของมือ เครื่องมือเครื่องใช้ ในการพูด ทั้งก่อนและหลังการพูด

- ไม่ควรนวดผู้ป่วยที่รับประทานอาหาร มาไม่ถึง 30 นาที
 - ไม่นวดผู้อื่น เมื่อตนเองไม่สบาย มีไข้
 - ต้องไม่เลี้ยงไข้ หากกินความสามารถของตน ควรแนะนำหรือส่งต่อให้ผู้ที่มีความรู้ดีกว่า
- ๑๑๑

ผลจากการนวดไทย

- : ปาบัครักษาโรค
- : สร้างสรรค์วัฒนธรรมครอบครัว และชุมชน (ผู้ใหญ่-ผู้น้อย , ปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ - ลูกหลาน)
- : สร้างความผูกพันทางจิตใจในสังคมที่เรียบง่าย และสงบ

ตัวอย่างภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร

- : การปลูกไม้ดอก-ไม้ใบ - เสนไบไม้ - ใบผักต่าง ๆ
 - ให้ตก งดงาม โคขี้ - ปลือกไข่
 - เศษวัสดุจากห้องครัว - น้ำยาล้างจาน
 - เช่น - เชื้อคอกไก่ - น้ำซักผ้า
 - ผงชูรส
 - หัวปลา
- ๑๑๑

การทำกระดาษสาจากขี้ช้าง

เอกลักษณ์ไทย

- ลักษณะเด่นพิเศษของคนไทย สังคมไทย ซึ่งแตกต่างจากคนอื่น ชาติอื่น ทำให้คนอื่นรู้จักคนไทย ชาติไทย ทำให้เรารู้จักตัวเอง รู้จักสังคมที่เราอาศัยอยู่ ว่าเป็นอย่างไร เป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกัน

เป็นเครื่องมือส่งเสริมให้คนในชาติ
มีความผูกพัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
+ เสริมสร้างความเป็นเอกภาพทางชาติ
ทั้งทางตรงและทางอ้อม

เอกลักษณ์ไทยที่คนไทยควรภาคภูมิใจและรณรงค์ไว้

- เอกลักษณ์ที่เกี่ยวกับความรักชาติ อุดมภาพ (ระวัง! อย่าให้กลายเป็นแค่การ กุฎิบูชากันเอง)
- เอกลักษณ์ที่เกี่ยวกับการยึดมั่นในหลักธรรม และประเพณีอันดีงาม ทางพุทธศาสนา (แก่นแท้ของพุทธศาสนา—เปลือกของศาสนา)

- เอกลักษณ์ที่เกี่ยวกับความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์
- เอกลักษณ์ที่เกี่ยวกับการประนีประนอมประสานประโยชน์ นิยมแนวทางสันติ
- เอกลักษณ์ที่เกี่ยวกับภาษาไทย (ใช้ภาษาเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ใช้ภาษาให้เหมาะสมอย่าให้ภาษารับผิด)

ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ดีของคนไทย

- รักอิสระ
- รักเกียรติ
- อุตุน อวดดี
- อ่อนน้อม
- สุภาพ อ่อนโยน
- ใฝ่ดี
- รักประเพณีประเพณี
- รักถิ่นที่อยู่
- มีความเกรงใจ
- เคารพอาวุโส

ลักษณะนิสัยที่ไม่พึงประสงค์

- ขาดวินัย
- ขาดความมานะอดทน
- เชื้อชรา
- เคารพเชื่องผู้ที่มีอำนาจมากขึ้นไป
- นิยมหัวบวมมากกว่าหลักการ
- ทำงานโดยปราศจากแผนงาน
- ขาดความสามารถในการทำงานเป็นหมู่คณะ
- ขาดความสามารถในการค้าธุรกิจ
- รักสนุก ขอบขี้

- ขอบการพำนัก เมืองไกล
- เรือไสยศาสตร์ โหราศาสตร์มากเกินไป
- อ่อนแอ เมื่อขาดผู้นำ
- ขอบเขียนแผนการวิโลก และการดำรงชีวิตของผู้ที่มีฐานะทางสังคมสูงกว่า

สิทธิ - สถานะ ผลประโยชน์ของบุคคลที่กฎหมาย
รับรอง แต่ต้องไม่ก้าวข้าม ละเมิดสิทธิของ
ผู้อื่น

หน้าที่ - ความรับผิดชอบของบุคคลในฐานะเป็น
พลเมืองของสังคม จะต้องปฏิบัติเพื่อ
ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง +
การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

พรหมวิหาร 4 ธรรมะสำหรับเป็นที่ยึด ของจิตใจที่ดี

- เมตตา - ปราบปราม + ช่วยให้มีความสุข
- กรุณา - สงสาร + ช่วยให้พ้นทุกข์
- มุทิตา - ยินดีในความดีของผู้อื่น
- อุเบกขา - มีใจเป็นกลาง
มองตามสภาพความเป็นจริง

อิทธิบาท 4

ธรรมะที่ช่วยให้เจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จในชีวิต

- ฉันทะ - ใฝ่ใจ พอใจที่จะทำ
- วิริยะ - ขยัน หมั่นเพียร
- จิตตะ - มีจิตใจมุ่งมั่นในการกระทำ
- วิมังสา - ไตร่ตรอง ใคร่ครวญหาเหตุผล
+ปรับปรุงแก้ไข

สังคหวัตถุ 4

หลักการสงเคราะห์ญาติ สร้างสรรค์สังคมให้สงบสุข

- ทาน - การให้ การเสียสละ
- ปิยวาจา - พูดจาอ่อนหวานไพเราะ
- ัตถจริยา - ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์
- สมานัตตา - ปฏิบัติตนต่อเรื่อง สมานเสมอ
ร่วมทุกข์ ร่วมสุข

มรรค 8 ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์

• เห็นชอบ	• อาริยชอบ
• คิดชอบ	• พยายามชอบ
• เจรจาชอบ	• ตั้งสติชอบ
• การงานชอบ	• มีสมาธิชอบ

โลกธรรม 8

• สุข	# ทุกข์
• อรดี	# นินทา
• ลาภ	# เสื่อมลาภ
• ยศ	# เสื่อมยศ

สื่อ 5

- ห้ามฆ่าสัตว์
- ห้ามลักทรัพย์
- ห้ามประพฤติผิดในกาม
- ห้ามชุลปด
- ห้ามดื่มสุราเมรัย

สัปปริยธรรม 7

ธรรมะที่ช่วยให้เป็นคนที่มีสมาธิ

- รู้เหตุ - รู้จัก
- รู้ผล - รู้ความมุ่งหมาย
- รู้คน - รู้จักตนเอง

- รู้ประมาณ - ความพอดีในทุกด้าน (ใช้จ่าย ขวี่โลก เวลา การพูด การกระทำ การพักผ่อน การทำงาน)
- รู้กาล - ใช้เวลาที่เหมาะสม (เป็นเวลา ทอเวลา ทั่นเวลา)

- รู้ชุมชน - รู้จักที่อยู่ของคน ,ชุมชน
- รู้บุคคล - เข้าใจคน ปฏิบัติตนให้ ถูกต้อง + เกิดประโยชน์ สูงสุด

จงวิเคราะห์การกระทำของบุคคล
ต่อไปนี้เป็นอย่างไร และในความคิดเห็น
ของนักศึกษา คิดว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้อง
หรือเหมาะสม หรือไม่ อย่างไร

หากนักศึกษาจะให้อำนาจแก่ค่า
จีเนาะแก่บุคคลเหล่านั้น นักศึกษาคิดว่าควร
จะเป็นอย่างไร

1. นายสมานอายุ 21ปี เรียนจบชั้น ม.3 ซึ่งอาศัยอยู่กับ
พ่อแม่ นายสมานได้งานทำเป็นคนโรงงานทำปลาป่น
ได้ค่าจ้างรายวัน วันละ150 บาทที่โรงงานมีโทรศัพท์
สาธารณะ 3 เครื่อง ซึ่งจะมีคนงานมาใช้กันมาก
นายสมานจะโทรฯคุยกับคนรักที่ไม่สะดวก จึงไปซื้อ
โทรศัพท์มือถือมาใช้ เพื่อจะได้โทรฯคุยกับคนรักหรือ
เพื่อนฯได้สะดวกขึ้น

2. องค์การที่เหตุการณ์ต่อไปนี้

- นายหนึ่งพูดโทรศัพท์มือถือในโรงพยาบาล
- โทรศัพท์ของนายเอกดังขึ้นในห้องเรียน ขณะที่อาจารย์กำลังสอนอยู่
- เสียงโทรศัพท์มือถือดังขึ้นในขณะที่ลาหนาคำกำลังฉายอยู่
- นายโทนมอบใช้โทรศัพท์มือถือบนเครื่องบิน
- นายเคียวพูดโทรศัพท์ในขณะที่นั่งฟังการสัมมนา

3. องค์การที่การกระทำต่อไปนี้

- นายใหญ่ทวีธาภิเศกศาสตร์มาขอรับรางวัล จึงได้ขอร้องไห้ขอเงินจากผู้สนับสนุนตนเอง โดยใช้หลักฐานปลอม
- น.ส. ศ้อย มาเรียนไม่ได้น่าไม่ขอมาถูกเรียกชื่อจากเรียน จึงขอร้องไห้ น.ส.มตัว เช่นชื่อเข้าเรียนแทนตนเอง
- นายส่งมอบนำไปโดยวิชาถูกนายเข้าห้องสอบ

4. องค์การที่การกระทำต่อไปนี้

- นายแดงฝากโทรศัพท์สารธารณะกับผู้ใช้โทรศัพท์ เพราะโทรศัพท์โทร-ไม่ได้ และไม่ได้นำคืนด้วย
- นายคำมอบใช้ร้านนั่งรถถีบของพ่อที่พี่เรียนจนให้แตก
- นายขาวใช้วิธีแปรยัดยักพันคำหาขมกายตามทางน้ำดื่ม และวิ่งกันแพ่งต่าง ๆ

5. องค์การที่การกระทำต่อไปนี้

- นักศึกษาริษย์สี่คนตัวรอดณ์ กระดามพ่อจนกดองนม ลงบนทรงเท้า
- นักศึกษากลุ่มหนึ่งชุมนุมอยู่ในโรงอาหารของมหาวิทยาลัย ทั้งๆ ที่มีป้ายห้ามชุมนุมอยู่
- กลุ่มวัยรุ่นดูด้นเสียงดังโวยวายบนรถรอดณ์
- วัยรุ่น 2-3 คนเดินดูขำขำปิ้ง ปลาหมึกย่างบนรถรอดณ์ปรับอากาศ

6. องค์การที่เหตุการณ์ต่อไปนี้ซึ่งเกิดขึ้นบนรถประจำทาง

- “แม่จ๋า หุญเมื่อชชา หุญชานั่งข้างเธอ” เสียงเด็กน้อยวัย 7 ขวบ กระซิบบอกแม่
- “ตา ภาะราวให้ทีๆะ เคียวรถบรกระหัดัน” กระเป๋ารถร้องบอก
- “พ่อหนุ่ม ขอชานั่งหน่อยได้ไหม ฮายเมื่อชชาจันเธอ”
- “อ้าว ! คนเป็นลม ไร่เช้ย ! ห้องแม่แล้วจั้งจะขึ้นรถรอดณ์ไม่รู้จักขึ้นแม่ทักซี” เสียงผู้โดยสารดังลั่นจนน่ากลัว

7. องค์การที่เหตุการณ์ต่อไปนี้

- ค.ศ. หนึ่งขอเข้าเรียนโรงเรียนชื่อดังได้ เพราะพ่อแม่ไปฝากกับผู้มีอำนาจ
- ค.ศ. หนึ่งขอวิชาตามสั่งถูกไม่ให้ผ่าน แม่ไปขอร้องอาจารย์ ขอให้ลูกสอบผ่านเพราะจะจนแล้ว
- น.ส. พลอย เข้าทำงานในบริษัทใหญ่ได้เพราะพ่อรู้จักกับผู้จัดการ
- น.ส.งามตาได้เลื่อนขั้นเงินเดือนมากกว่าพนักงานคนอื่นเพราะเป็นเลขานุการคนสนิทของประธานกรรมการบริษัท

8. วิกฤตระทึกทาคหัวข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์

- นักศึกษาสาวโคคติก 7 ชั้น เสียใจที่สอบตก
- นักเรียนสาว ม.5 คายคามเคียงดูคาโชวัน
- บุคจับคดีโกท่าแห่งเดือน พบนักเรียนสาวเพียบ
- น้อยใจแฟนหนุ่มเคียวจาก นักศึกษาสาวกินยาตายประจวบ

9. วิกฤตระทึกเหตุการณ์ต่อไปนี้

- ชาวบ้านแห่ซื้อของดำไว้พระราหู
- ชาวบ้านแห่ขอหวยจากลูกหมูประหลาด
- โสโซสาวเข้าสนามที่ใต้วันที่ ถูกจับได้จากพระอาจารย์ชื่อดัง ในการฝ่าฝืนกองคอกคอกคนแรก
- แฉงจับโกงเงินค่าจ้างทำพระพุทธรูป

10. วิกฤตระทึกเหตุการณ์ต่อไปนี้

- นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวชีวิตดัง ยกพวกตีนักเรียนช่างกล แค้นที่เพื่อนถูกทำร้าย
- นักเรียนแทงกันคาชบรณณณ์ เหตุเพราะอีกฝ่าย กุยเคียงดัง
- นักเรียนนักเอง ยกพวกตีกันกลางสนามกีฬา เหตุบอลแก่ คนไม่แก่

11. วิกฤตระทึกเหตุการณ์ต่อไปนี้

- ผู้รับเหมาก่อสร้างสั่งให้ลูกน้องออกคุณภาพของ วัสดุก่อสร้างลงให้มากที่สุด เพื่อลดค่าใช้จ่าย ของบริษัท
- ถนนสายนี้เพิ่งทำเสร็จเมื่อต้นปีนี้เอง พอฝนตกลงมาหน่อย ก็กลายเป็นหลุม เป็นบ่อไปแล้ว

- อาคารเรียน 3 ชั้นหลังนี้ เพิ่งสร้างเสร็จปลายปีที่แล้ว พอมีบปี่ฝนตกลงมา ก็ร่วงตั้งแต่คาคฟ้าลงมาถึงชั้นล่าง นานองเกือบทุกห้อง
- พวกวิศวกรก็ถูกจ้างของบริษัททั้งนั้น บริษัทสั่งให้เขียน ใให้ทำอย่างไรก็ได้ พวกเราขอให้ตั้งวิศวกรที่เป็นกลาง และมีจรรยาบรรณ

